

Minnen, C. A. van, *Amerika's beroemdste Nederlander. Een biografie van Hendrik Willem van Loon* (Amsterdam: Boom, 2005, 447 blz., €34,50, ISBN 90 8506 180 6).

Honderdduizenden Nederlanders hebben de afgelopen eeuwen de grote oversteek gemaakt naar de Verenigde Staten om zich daar permanent te vestigen. Talloze plaats- en familienamen getuigen van dat verleden, maar de kennis in Nederland gaat niet veel verder dan dat 'we' Manhattan voor een schijntje van de indianen hebben gekocht om het vervolgens aan de Engelsen kwijt te raken. Sommige Amerikanen claimen Nederlandse voorouders te hebben, Franklin Delano Roosevelt was er een van, maar beroemde Nederlanders in de VS zijn zo goed als onbekend. Het is daarom goed dat Cornelis A. van Minnen (directeur van het Roosevelt Study Center in Middelburg) een biografie heeft geschreven over zo'n onbekende én beroemde Nederlander. Het betreft de in Rotterdam geboren Hendrik Willem van Loon (1882-1944), journalist, historicus, illustrator en radiocommentator. Hij zou vooral beroemd worden als popularisator van met name historische onderwerpen. Zijn start was niet veelbelovend, met een heerszuchtige en onaangename vader, maar toch kon hij dankzij een erfenis na zijn middelbare schooltijd naar de Verenigde Staten om daar te studeren. Hij deed dat aan Cornell en Harvard, waarbij zijn voorkeur uitging naar geschiedenis en politieke economie. Alleen in een grote nieuwe wereld deed hij zijn uiterste best om relaties aan te knopen met belangrijke mensen en dit netwerken zou hij zijn hele leven blijven volhouden. Zijn eerste baan als journalist bij *Associated Press* was het begin van een grillige carrière en na een paar buitenlandse reizen als reporter vond hij het beter ook nog in Duitsland te promoveren. Een Duitse promotie was iets waar ze in de USA tegen op keken en Van Loon wist in München zijn doctorstitel te behalen. Terug in de USA vestigde hij zich met zijn vrouw Eliza Ingersoll Bowditch in Washington, waarbij zijn netwerken hem ook in het Witte Huis bracht. Vlak voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog verscheen zijn eerste boek, *The Fall of the Dutch Republic*, gericht op een breed publiek, leesbaar geschreven en met veel afbeeldingen. Het boek werd goed ontvangen, niet alleen door prestigieuze Amerikaanse bladen, maar ook door de 'serieuze' historici in Nederland. Door zijn boek aan veel mensen op te sturen, onder wie koningin Wilhelmina en talloze ambassadeurs, wist hij zijn naamsbekendheid te vergroten. Rijk werd Van Loon niet van zijn boek, er werden slechts 700 exemplaren verkocht, maar toen hij na een aantal lezingen merkte dat hij daar goed in was, bleek een nieuwe bron van inkomsten geboren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren Van Loons inspanningen gericht op het uitleggen van de Nederlandse neutraliteit voor een Amerikaans publiek, een taak die lastiger werd toen de USA de oorlog instapte. Financieel ging het hem niet voor de wind en zijn huwelijk was op de klippen aan het lopen ten gevolge van zijn weinig monogame gedrag. Tegen het eind van de oorlog ging hij in New York wonen, zonder zijn vrouw en zijn twee zonen en het was ploeteren om genoeg te verdienen. Na de oorlog zou zijn doorbraak komen.

The Story of Mankind werd een buitengewoon succes en Van Loon werd een veel gevraagd popularisator. Hij zou uiteindelijk tegen de vijftig populaire boeken schrijven, die voor een deel ook door hem waren geïllustreerd. Van Loon kon zich eindelijk het een en ander veroorloven en na een reis door Europa kocht hij in het Zeeuwse Veere een huis om daar een aantal jaren te verblijven, te schrijven en de grote mijnheer uit te hangen. Hij was nu zo beroemd geworden dat de Amerikaanse kranten uitgebreid over Van Loons ingewikkelde liefdesleven gingen schrijven.

Tijdens de depressie, Van Loon was intussen weer terug in Amerika, ontdekte hij de radio en hij werd ook daar een gewaardeerd spreker met wekelijkse causerieën over een historisch onderwerp. In de tweede helft van de jaren dertig steunde hij openlijk de Democraten en had herhaaldelijk contact met Roosevelt en diens vrouw. Met zijn latere waarschuwingen tegen het nationaal-socialisme maakte hij weinig vrienden, ook niet toen de Tweede Wereldoorlog een feit was. Van Loon verdedigde het overweldigde Nederland in woord en geschrift, maar de zelf benoemde ambassadeur van Nederland zou de bevrijding niet meemaken; in maart 1944 overleed hij.

Het is geen schavuitenverhaal geworden, hoewel van Loon daar aanleiding voor genoeg heeft gegeven. Het is het boeiende verhaal van een haast getormenteerde schrijver, die meer dan alleen succes wil hebben. Hij moet in alles slagen; in schrijven, in het imponeren van beroemdheden en van vrouwen. Hij móet een familiewapen hebben en pikt er dus maar een; hij moest en zou een reïncarnatie van Erasmus zijn en wist dat ook te 'bewijzen'. En zelfs als het hem zeer voor de wind gaat, blijft hij klagen over het gebrek aan erkenning en aandacht. Zijn boeken verschenen in een tijd dat er bij velen behoefte was aan informatie die op een eenvoudige en liefst onderhoudende manier werd gebracht. Tegenwoordig hebben tv-programma's als Discovery Channel de taak van Van Loon overgenomen, maar helaas zonder diens humor.

David Barnouw

Ota Atsushi, *Changes of regime and social dynamics in West Java. Society, state and the outer world of Banten 1750-1830* (TANAP monographs on the history of the Asian-European interaction II; Leiden, Boston: Brill, 2006, xx + 275 blz., €73,-, ISBN 90 04 15091 9).

Any scholar interested in the seventeenth and eighteenth centuries history of Asia (or parts of Southern Africa) must be deeply grateful to the bureaucrats of the VOC, who plied their pens in the cold of The Hague and the humidity of the tropics, creating archives from The Hague to Decima. Their surviving paperwork is fundamental to any study of relationships among the rising powers of Northern Europe, their southern neighbours from Spain and Portugal, and the myriad polities and societies which produced the commodities, provided the labour, and consumed the products carried by Company ships. We are fortunate that the impressive TANAP project is not only providing us with increasingly easy access to this wealth of documentation (<http://databases.tanap.net/vocrecords/>), but has also succeeded in training a new generation of scholars, recruited from regions where the VOC was active. Their dissertations provide reassurance that palaeographic and linguistic barriers will continue to be overcome, and new interpretations of Company material will further enrich the discipline.

The second volume in the TANAP monograph series is Ota Atsushi's *Changes of Regime and Social Dynamics in West Java*, which effectively displays the range and continuity of VOC data, and supplements this with scattered Javanese, Indonesian, Chinese and Japanese sources. The diverse results are illustrated by Ota's appendices, which include a revised genealogy of the Banten sultans and a sketch of changing administrative structures, much data on black pepper (drawn primarily from the Company financial ledgers of the Boekhouder-Generaal at Batavia), and some on sugar, plus interesting, if fragmentary, census information from a Javanese manuscript, and incidental shipping reports. The book as a whole is rich in detail, and will offer a rewarding read to anyone interested in the history of the period. However, the drawbacks of the VOC documents are also apparent. Like all archives generated by external agencies emphasising economic exploitation, those of the VOC focus on commerce, commodity production and the political mechanisms necessary to the peaceful pursuit of profit. They tend to ignore subsistence-oriented agriculture, and cultural or religious life, dimensions of crucial interest to local societies.

Dr Ota presents Migdal's model of the 'state-in-society' as the analytic framework of his study. However, this seems somewhat pro forma, and although Migdal's theory is mentioned in the conclusion, it contributes little in the way of theoretical sophistication or comparative potential. Dr Ota feels more comfortable following the logic of the archives and surveying the content of relevant work (although unfortunately he was unable to consult a 2003 dissertation at Hull on much the same topic). It is doubtful, however, if anyone could surpass Dr Ota's diligence in deciphering and ordering the VOC